

L'art plàstic en les celebracions de l'Any Borja

Vicent Pellicer i Rocher

Les exposicions d'art plàstic organitzades o coordinades pel Departament de Cultura de l'Ajuntament de Gandia al llarg de l'any 2010 han estat supeditades a l'efemèride commemorativa del Cinquè Centenari del Naixement de Sant Francesc de Borja. Un any prenyat d'esdeveniments culturals, agradosos per a uns i no tant per a d'altres, que quedarà en la memòria col·lectiva de la ciutat.

De les mostres d'art cal destacar les exposicions que, al voltant de la figura del sant o dels seus avantpassats, s'han realitzat a la Casa de Cultura Marqués de González de Quirós, en la sala Coll Alas i en les sales A i B de l'Espai d'Art. Les instal·lacions d'aquests espais, tots ells de titularitat municipal, compleixen amb la normativa del Ministeri de Cultura, que estableix les condicions indispensables per a una correcta exhibició de les obres d'art.

Pel que fa a la sala Coll Alas, l'any Borja va començar amb l'exposició *Els Borja. Cartes de família* de Santiago Mollà. Una visió personal sobre els membres més universals de la família Borja a través del recurs plàstic que l'artista denomina "cartes". Amb una cal·ligrafia basada en la repetició exagerada de punts, una utilització de colors i formes plenes de contingut i significat. Tot

151

2011

REVISTA DE LA SAFOR, NUM. 3

endreçat amb una mescla de pintura, escultura, fotografia i *collage* per tal de deixar empremta d'elements històrics i llegendaris d'aquells personatges extrems que es confonen entre l'espai espiritual i el terrenal.

A continuació vàrem assistir a la contemplació d'unes meravelloses fotografies de gran format i en color realitzades pel professor Eduard Ibáñez, que va titular *Fites d'una vida*. En aquest cas, el títol fa referència en exclusiva a la figura de Francesc de Borja. El fotògraf de Tavernes de la Vadigna ens apropa a la carismàtica personalitat del quart duc de Gandia mitjançant la fotografia "documentada" d'alguns esdeveniments de la vida del sant, emparellant l'home d'estat amb l'ésser profundament religiós. Una aproximació simbòlica al personatge en un diàleg entre el llegat històric i la seua rellevància actual. La tècnica de l'artista fa ús d'un tractament cromàtic que s'acosta a allò pictòric i dóna com a resultat una subtil visió del personatge retratat.

Al bell mig de la primavera ens trobarem amb els àngels del presbiteri de la catedral de València que, com heralds de l'art de Rafael Armengol, transporten les seues creacions des del seu univers creatiu a la terra on habitem els mortals.

Les calors de juliol van ser refrescades per les escultures de Quico Torres, vingudes des de la capital de les terres de la Marina Alta. Un seguit d'obres realitzades amb formigó i ferro o amb la noble fusta de les oliveres mediterrànies. Referències abstractes i formals que ens remetien al paisatge que configuren la nostra mar i les nostres muntanyes.

A l'agost poguérem contemplar un variat desplegament de pintures i escultures que concorrien a la convocatòria del *III Certamen Coll Alas d'Arts Plàstiques*, que periòdicament organitza l'Ajuntament de Gandia. En aquesta ocasió es van presentar més de dues-centes obres entre pintura, escultura i fotografia. El jurat seleccionador d'aquelles que s'exhibirien en l'exposició estava format per Antoni Durà, director de Polítiques Culturals del Departament de Cultura; Francisco Sebastià Nicolau, artista; Artur Heras, artista; Chiruca Santiago, galerista i marxant d'art; i jo mateix, que actuava com a secretari. El jurat va decidir que els guanyadors d'aquest certamen, amb la consegüent

compra per part de l'Ajuntament de Gandia de l'obra presentada, van ser: Ana Esteve Llorens, que presentava l'escultura, realitzada amb poliuretà, titulada *Walkscape*; Kribi Heral, amb una pintura de tècnica mixta, *Espacio mental y otros aforismos*; Pepa López Poquet, amb la fotografia *Palimpsest*; un oli sobre llenç titulat *No todo lo que reluce alumbra*, d'Ernesto Casero; també amb la mateixa tècnica i suport, l'obra *Merienda-cena* d'Alfredo J. Pardo; una suggestiva obra realitzada en llapis sobre paper, *Haciendo verde*, de Claudia Martínez; amb tinta xinesa i ròtring sobre paper, Moisés Mahiques va presentar la seua obra *Tras-cabeza XVIII*; Sergio Luna va usar pintura acrílica sobre taula i gasa per a realitzar *Corpórea II* i, finalment, Sebastià Miralles, amb una escultura feta amb bronze fusta i resina, *Habitatges del mirar teu*.

La part més festiva de l'any Borja corresponia, evidentment, a les dates en què Gandia celebra el seu sant patró, que aquesta vegada es va canviar del tradicional dia 3 d'octubre, festivitat del sant, al 28 del mateix mes, data del seu naixement; efemèride i motiu de totes les celebracions del 2010. Així, una setmana abans, el 22 d'octubre, s'inaugurava una exposició col·lectiva d'art contemporani amb el títol *La imatge actual dels Borja*. Una mostra que va ser la més reeixida quant a públic de totes les celebrades en la sala Coll Alas, amb una xifra que amb escreix rebassava els set-mil visitants. Hi havia molta expectació per poder veure reunides obres dels millors i més avesats artistes espanyols del moment. Noms que formen part de la història de l'art universal i que l'Ajuntament ha volgut que s'uniren per a celebrar l'efemèride. Així, en el seu dia es va decidir d'encarregar-los una obra que mostrara la seua interpretació sobre els Borja. La ocasió presentada era única per a reunir un elenc com aquest: Rafael Armengol, Manolo Boix, Carmen Calvo, Rafael Canogar, Ràfols-Casamada, Antonio de Felipe, Joan Genovés, Artur Heras, Carlos Pazos, Perejaume, Jaume Plensa, Antoni Tàpies i Manolo Valdés. Cadascun d'ells ha expressat la seua opinió i, amb el seu talent, ha contribuït a enaltir més si cap la més universal de totes les famílies valencianes. La mostra va romandre fins el 12 de desembre tancant així, la programació extraordinària de l'any 2010 en la sala Coll Alas.

Dues són les exposicions més destacades de les celebrades en la sala B de l'Espai d'Art. Del 22 de juny al 12 de juliol es va celebrar una mostra fotogràfica organitzada per l'Associació Fotogràfica la Safor amb el títol *Fragments d'un any*; una mostra d'instantànies de polítics valencians que el govern de la Generalitat Valenciana va censurar i clausurar quan es va exposar en el Museu Valencià de la Il·lustració i la Modernitat (MUVIM). La decisió del govern valencià va aixecar molta polèmica en els mitjans de comunicació i entre els professionals de la cultura així com en gran part de la societat. Arran de tot això, i per mostrar la seua disconformitat amb l'actitud oficial, el director del MUVIM, Romà de la Calle, va presentar la seua dimissió.

Caldria fer un esment especial a l'única sala d'exposicions que no pertany a l'àmbit públic, el Fotoespai, que només amb dos anys de vida, està mantenint una oferta artística especialitzada en la fotografia que combina autors reconeguts (Xavier Mollà, Francesc Vera) amb apostes de futur i mostres col·lectives de la pròpia associació fotogràfica. L'any Borja va propiciar una d'aquestes mostres dedicada als paisatges borgians de la comarca.

Una altra de les exposicions fotogràfiques interessants que el públic va poder gaudir, va ser la que va tindre lloc amb motiu del III Certamen Internacional de Fotografia *La Lectora Impaciente* i que es va celebrar del 8 al 25 de setembre. El certamen reunia moltes de les tendències actuals de l'art de la fotografia contemporània. El premi a la millor fotografia i els dos accessits els van aconseguir tres mexicans: Sergio Gustavo Zúñiga Sánchez, Douglas Juárez Vargas i Sonia Carolina Madrigal Loyola. Per la extraordinària concurrència i l'origen dels participants es pot entreveure l'èxit que només amb tres edicions ha aconseguit aquest certamen organitzat per la polifacètica Adriana Serlik.

La sala A de l'Espai d'Art és un espai grandios i diàfan situat al soterrani de l'edifici annex a la Casa de Cultura. Es tracta d'una sala que, tot i la seua nova adaptació i destinació, conserva les seues connotacions de passat industrial. És per això que en aquest espai es programen exposicions i actes culturals diversos com ara, exposicions d'art contemporani de gran format,

actuacions musicals, *performances* o mostres de curtmetratges i vídeos, entre d'altres. Per a celebrar l'any Borja, hi van haver dues magnífiques exposicions on exposaren la seua obra dos grans artistes internacionals. En primer lloc, l'artista alemanya Marianne Pitzen, directora del *Frauenmuseum* de Bonn i instigadora dels altres 30 museus de la dona existents arreu del món. La Pitzen ens va sorprendre amb una exhibició d'escultures de grandària natural realitzades únicament amb paper. L'exposició titulada *Les dones Borgia* girava al voltant de la subordinació a què estava sotmesa la dona per part de l'home. En aquest cas, del paper que, com a moneda de canvi, van fer de Lucrecia Borgia tant son pare, Alexandre VI, con el seu germà Cèsar Borgia, per tal d'aconseguir els seus objectius.

Més lúdica va resultar la gran mostra que en aquest mateix espai ens va oferir Antonio de Felipe. Un artista que ha desenvolupat el seu treball mitjançant diferents sèries, alguna de les quals han assolit un gran èxit; fins al punt que l'han convertit en un dels artistes de referència dins del camp de la pintura pop. *Popsport* és el seu últim treball. Una sèrie que, com el seu nom indica, està dedicada al món de l'esport, on l'artista mescla el món de l'art i els dibuixos animats amb al·lusions a les diverses disciplines esportives.

Per acabar amb aquest resum sobre les exposicions d'art plàstic realitzades a Gandia durant l'Any Borja, caldrà destacar aquelles que es van presentar al públic en la sala de la Casa de Cultura. L'any es va inaugurar amb l'habitual exposició de les fotografies presentades al *Concurs Nacional de Fotografia de Setmana Santa*, organitzada per la Junta de Germandats de la Setmana Santa de Gandia. La mostra es va celebrar entre els dies 6 i 21 de febrer; i es va lliurar el premi extraordinari Francesc de Borja.

Del 5 de març al 10 d'abril, la mostra titulada *Dotze artistes al Museu del Prado* oferia al públic un seguit d'obres realitzades per destacades creadores que havien realitzat les seues obres inspirant-se en altres tantes triades per elles mateix entre les més emblemàtiques del Museu del Prado. Així, varem poder admirar les interpretacions al respecte fetes per Isabel Baquedano, Carmen Calvo, María del Castillo, Cristina García Rodero, Cristina Iglesias,

Carmen Laffón, Ouka Lele, Eva Lootz, Blanca Muñoz, Isabel Quintanilla, Soledad Sevilla i Susana Solano.

El guardonat fotògraf portuguès José Manuel Rodrigues ens va oferir un treball produït per l'Ajuntament de Gandia, *A produção da presença*, elaborat amb motiu de l'any Borja. Rodrigues és un dels grans fotògrafs europeus. Nascut a Lisboa, ha desenvolupat una important tasca creativa tant en aquesta ciutat com a París i Amsterdam. El 1999 va rebre el Premi Pessoa al conjunt de la seua obra. En aquesta ocasió, però, l'artista ofereix la seua particular mirada a través del sedàs de l'estudi de la controvertida família Borja. S'endinsa en l'univers de la intriga del Renaixement i ens l'ofereix amb imatges i instal·lacions fascinants que il·lustren la vida d'un llinatge que s'ha convertit en meitat història, meitat llegenda.

Entre els dies 8 de juliol i 21 d'agost, els ciutadans de Gandia i els visitants que rebem durant aquestos mesos d'estiu tingueren l'oportunitat de contemplar a la Casa de Cultura un dels tresors artístics que van quedar ocults al públic des del mateix moment de la seua realització. Es tracta de les pintures murals de l'antiga sala capitular de l'antic convent de Santa Clara de Gandia, que, mitjançant un procés tècnic realitzat per especialistes, van ser traslladades a llenç. Una vegada fet aquest procés, les pintures es van enrotllar acuradament i guardar en calaixos on han estat més de trenta anys. Per tant, l'expectació era molta i així es va demostrar per la gran concurrència de públic que va passar per la sala d'exposicions. Per primera vegada es podien contemplar les pintures que decoraven el sostre i les parets d'aquella noble sala que havia quedat oblidada i integrada en un edifici que, amb la construcció del nou convent, a finals del segle XIX, va quedar desmembrat del conjunt monacal.

La sala de la Casa de la Marquesa va concloure l'any amb una exposició extraordinària dedicada a la figura de sant Francesc de Borja: *Art i espiritualitat en la cultura hispana dels segles XVI i XVII*. Com es desprèn del seu títol, en realitat es tractava d'una exposició d'art religiós d'aquell que va sorgir arran de les directrius establertes a l'efecte pel Concili de Trento. Així, per primera vegada en la nostra ciutat, vàrem poder gaudir d'un escollit pomell d'obres

del manierisme del segle XVI i del barroc del segle XVII. Es van poder admirar obres del Greco, Morales, Zurbarán, Ribera, Murillo, Goya, Maella, Bussy o Salzillo, entre d'altres. En resum, una exposició que, pel seu interès, a més del públic en general, va rebre les visites organitzades del món estudiantil de tota la Safor gairebé sense excepció.

Els actes expositius realitzats per a commemorar el V Centenari del Naixement de Francesc de Borja han estat molts més. Ací només n'hem reflectit una part, la més reeixida pel seu contingut i interès general. S'han mostrat exposicions realitzades per a commemorar aniversaris d'associacions religioses; les puntuals nadalenques de betlems i diorames o les celebrades pels diversos tallers de pintura, dibuix i ceràmica de la Universitat Popular...

Tot plegat, l'any 2010 ha servit per a reafirmar i consolidar el paper punter i capdavanter que la nostra ciutat i la Safor en general dins del context del nostre país i de tot l'Estat.

Una vegada més el Departament de Cultura de l'Ajuntament de Gandia ha estat a l'altura de les circumstàncies. El potencial de recursos humans de què disposa ha fet gala d'una capacitat d'organització i de treball extraordinari. Tot plegat, una vegada més s'ha demostrat el grau de compromís que sempre ha tingut Gandia de cara al món de la cultura en general.